

Folklor Wielkopolski

część 4

material do nauki samodzielnej
Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Szczecińskiej „Krag”

Pracownia Tradycji Polskiej
Pałac Młodzieży – Pomorskie Centrum Edukacji w Szczecinie

**Grupa „Krag Senior 1”, 03.02.2021 r.
prowadzący: Artur Kotwas, Kapela**

Stroje wsi miasta Poznania

W Poznaniu – największym mieście Wielkopolski, obok strojów miejskich i bamberskich, występował jeszcze jeden odrębny, charakterystyczny ubiór, zwany strojem poznańskim. Jego powstanie i rozwój wiąże się ze zjawiskiem migracji ludności w wielkopolskich wsi i jej masowym napływem do Poznania po 1918 roku. Napływająca w okresie międzywojennym ludność zachowywała swój strój ludowy. Dotyczy to głównie kobiet, mężczyźni bowiem chcąc szybko wtopić się w miejskie tło, najczęściej porzucali wyróżniający ich ubiór regionalny. Kobiety natomiast, przebywając w obcym, wielkomiejskim świecie, silnie trwały przy dawnych formach znanego im dotąd życia. W ten sposób stały się one użytkowniczkami – ujednoliczonego z czasem – wiejskiego stroju poznańskiego.

Stroje wsi miasta Poznania

Nosiły go zarówno kobiety starsze, jak i młodsze mężatki, ale przede wszystkim dziewczęta, pracujące jako pomoce domowe i służące. Wykształcenie się i utrzymanie wiejskiego stroju wynikało także z prozaicznych, ale istotnych powodów. Kobiety przybywające ze wsi, ze względu na swoje nie najlepsze warunki materialne, nie mogły sobie po prostu pozwolić na ubiór miejski. Niemalą rolę w wykształceniu się i funkcjonowaniu stroju poznańskiego odegrał Kościół katolicki, jego obrzędowość oraz organizacje o charakterze religijnym. Dzięki powiązaniom stroju z obrzędowością Kościoła katolickiego, od czasu zakładania go „do sztandaru” i „do obrazu” w latach 20. XX wieku, ubiory wiejskie noszone w Poznaniu zostały ujednolicone. Poznański strój charakteryzował się przede wszystkim prostą linią i stonowanymi, spokojnymi barwami. Podkreślało to z kolei piękno haftów, zdobiących czepki, kryzy i fartuszki, które były typową częścią składową wielkopolskich strojów ludowych.

Strój dziewczyny

W hierarchii ubiorów uroczystych strój biały stanowił najbardziej cenioną i najbardziej reprezentatywną odmianę stroju poznańskiego. Nosily go wyłącznie młode dziewczyny, panny. Strój składał się ze spódnicy, zwanej też spódnikiem wierzchnim i z jaczki, uszytych z białego, lekko przezroczystego woalu, tworzących komplet. Jaczka plecy miała gładkie, natomiast przody zapinano na guziki lub zatrzaski, a obie strony zapięcia zdobiono zakładkami oraz wstawkami z koronki. Jaczka taka posiadała długie rękawy oraz kołnierzyk na stójce. Jako bieliznę do wszystkich odświętnych i uroczystych ubrań wkładano wykrochmalony spódnik, uszyty z białego płótna, ozdobiony dołem falbanką z wyrabianej fabrycznie koronki oraz staniczek z rękawkami, również uszyty z białego płótna.

Strój dziewczyny

Przód spódnika zakrywał niebieski fartuszek, wykonany ze sztucznego jedwabiu o długości takiej jak spódnik wierzchni. Przystrojem strojów odświętnych i uroczystych był gorsik, nazwany także kryzikiem. Wykonany był on z tiulu bawełnianego i ręcznie haftowano, używając głównie motywów roślinnych i geometrycznych. Ozdobą noszoną na kryziku były korale z przypiętą z tyłu niebieską wstążką zawiązywaną w kokardę z końcami opadającymi aż do pasa. Do uroczystego stroju zakładano białe lub czarne pończochy i czarne buty za skórki, zapinane na paski. Obowiązkowo dziewczęta jak i kobiety zamężne nakrywały głowę czepkiem. Był on wykonany z tiulu, ozdobiony haftem ręcznym o wzorach kwiatów, winogron lub układów geometrycznych. Do czepka doczepiano wstęgi, również tiulowe, haftowane, które zawiązywano pod szyją w kokardę.

Strój modrakowy

Innymi, ale także uroczystymi strojami, były, występujące w kilku kolorach, wełniane komplety złożone ze spódnicy i jaczki. Przykładem takiego wełnianego, również bardzo uroczystego stroju, było ubranko modrakowe, które nosiły zarówno kobiety starsze, mężatki ale również młode dziewczyny. Ubranko to składało się ze spódnicy ułożonej w fałdy, zapinanej w środkowej części przodu na haczyk lub haftkę oraz z prostej jaczki, zapinanej też z przodu na zatrzask lub guzik. Jediną jej ozdobą były zakładki, znajdujące się po obu stronach zapięcia. Istotnym wyróżnikiem stroju uroczystego był tiulowy fartuch ręcznie haftowany. Uroczystym akcentem ubranka modrakowego były wstęgi jedwabne, białe i malowane w kwiaty, doczepiane do koralików. Pozostałe elementy, czyli bielizna, czepek i kryzik oraz rękawiczki były podobne we wszystkich odmianach stroju odświętnego i uroczystego.

Strój męski

Męski strój bardzo szybko zanikł, a chłopci wtopili się w społeczność miejską. Jeszcze w XIX wieku mężczyźni łączyli w swym ubiorze tradycyjne elementy chłopskiej garderoby w elementami ubioru miejskiego, aż wreszcie całkowicie przeszli na ubiór miejski.

Stroje Bambrów Poznańskich

Strój bamberski to kolejny ubiór wykształcony w XIX wieku w Wielkopolsce, a dokładnie - w Poznaniu i okolicznych wioskach. Było to wyrazem odrębności Bambrów – zwartej grupy społecznej i etnograficznej, zamieszkującej od XVIII wieku podpoznańskie wsie. Bambrzy to niemieccy chłopi, którzy przybyli do Wielkopolski z okolic Bambergu w Górnej Frankonii (Bawaria) i począwszy od 1719 roku zaczęli się osiedlać w Luboniu, Dębcu, Ratajach, Jeżycach i Wildzie, Winogradach i Żegrzu. Wyrazem odrębności społeczno-kulturowej Bambrów stał się ich strój, przede wszystkim kobiecy strój ludowy. Skromny początkowo ubiór, w drugiej połowie XIX wieku przekształcił się w bogaty, pełen dekoracyjnych elementów, efektowny strój ludowy. Istotny wart podkreślenia fakt, iż występujący w Wielkopolsce strój bamberski ukształtował się właśnie tutaj, na miejscu, w podpoznańskich wioskach – nie był to strój przywieziony przez osadników z Bambergu.

Strój panny

Każdy strój Bamberki był swego rodzaju popisem dekoracyjnym. Podstawowymi jego elementami, podobnie jak w każdym bamberskim stroju uroczystym były: watówki, spódniki spodnie, koszulka i sznurówka. Suknia składała się z kaftuna i dyrdoka, wyróżniająca się jasnym kolorem, uszyta z jedwabiu w różnokolorowe kwiatki. Koniecznym uzupełnieniem były tiulowe przystroje. Noszono zatem krezę, fartuch i chustę, ozdobioną efektownym haftem. Chustę tą krzyżowano z przodu na piersiach, a następnie przekładano do tyłu, i tam zawiązywały jej końce. W miejscu krzyżowania chusty panny przypinały na niej małe ozdobne bukietki ze sztucznych kwiatków. Najbardziej istotnym wyróżnikiem w stroju i atrybutem panny był kornet. To specyficzne nakrycie głowy, niespotykane w innych strojach ludowych Wielkopolski, noszone było tylko podczas wyjątkowych uroczystości i stanowiło pewną odmianę ozdobnego czepca. Najprościej ujmując, kornet to konstrukcja długości ok. 23 cm, wykonana z tektury, drutu i sztucznych kwiatków, bombek, wstążek, różnego rodzaju tasiemek i bibulek. Z tyłu kornet obficie przyozdabiano kokardami. Najczęściej stosowano wstążki białe, żółte, niebieskie i różowe, określane wiatrówkami. Na szyję Bamberki zakładały czerwone korale.

Strój męski

Męski strój bardzo szybko zanikł, a Bambrzy wtopili się w społeczność miejską. Jeszcze w XIX wieku mężczyźni łączyli w swym ubiorze tradycyjne elementy chłopskiej garderoby w elementami ubioru miejskiego, aż wreszcie całkowicie przeszli na ubiór miejski.